

Filozofie středověku

1. -15. století

Filozofie středověku

1. Období patristiky – 1.-8. století
2. Období scholastiky – 9.- 15. století

Patristika – texty starokřesťanských spisovatelů
(z latin. Pater=otec)

Scholastika – univerzitní církevní filozofie; středověká filozofie, která se snažila zdůvodnit a vysvětlit křesťanskou věrokuku
(z latin. Schola=škola)

Období patristické filozofie

1. – 8. stol. n.l.

Kodifikace víry a nauky – 4. stol.

Zakládání křesťanských obcí – už od 1. stol.
n.l.

Období šíření křesťanství
otcové církve, první biskupové a papežové

Nový zákon

Datace vzniku:

Pavlovy listy – 50-60 n.l.

Evangelia podle Matouše, Marka a Lukáše – 60-80 n.l.

Ostatní listy a Zjevení sv. Jana – okolo 100 n.l.

Některé listy a evangelia nebyla zařazena

Křesťanství – vznik a důvody vzniku

Doba Ježíše Krista (6/4 př.n.l. – 32 n.l.)

Místo: Judea (Judsko) – řecko-latinský termín

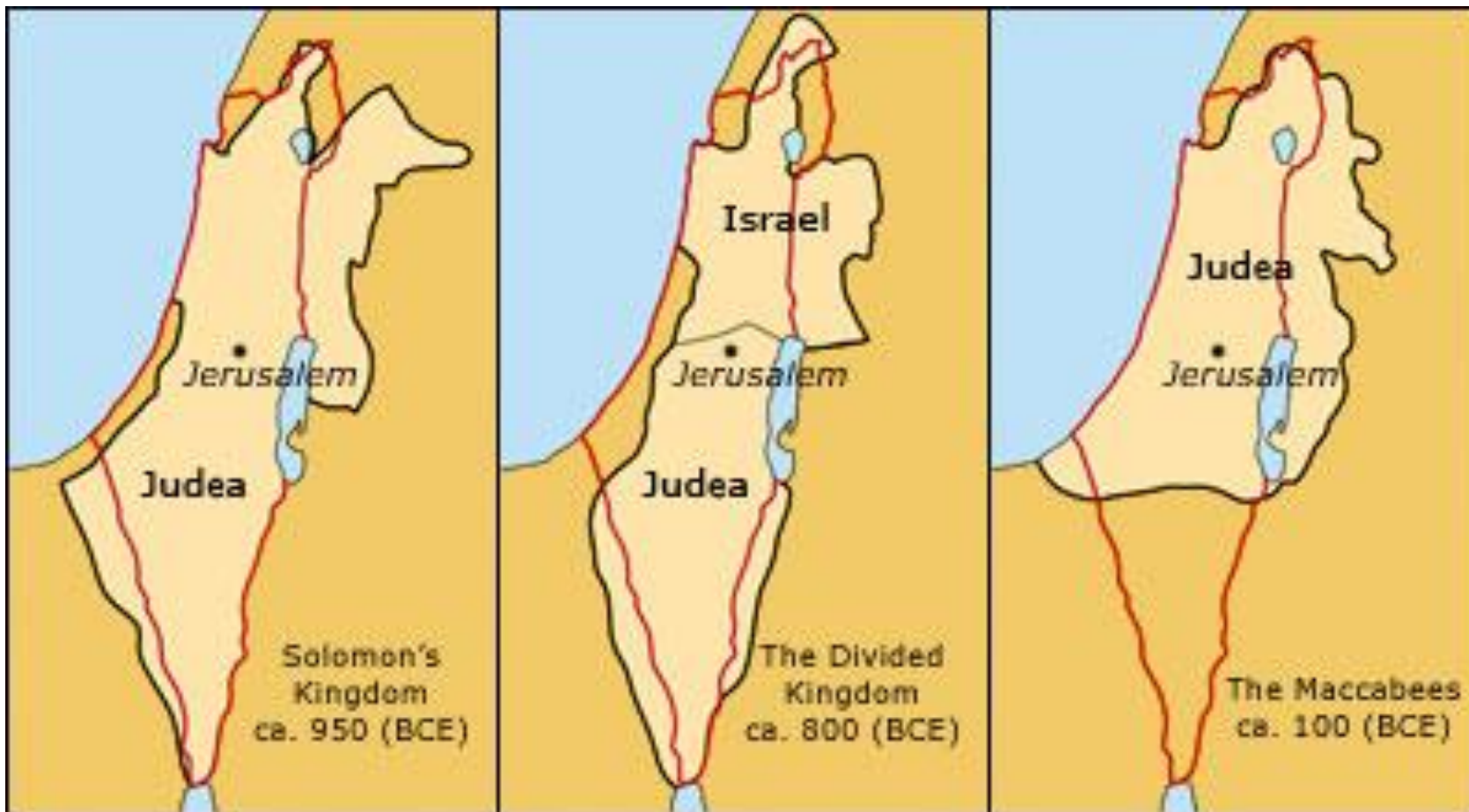
Judea jako římská provincie 6-132 n.l.

Vpády Římanů už od 63 př.n.l. (tehdy Římané ustavili provincii Sýrie) –

Prakticky ovládli Judsko už tehdy – v 1.stol.př.n.l.

UŽ od 1. stol. Př.n.l. neklidná doba v Judsku:

- Místní boje o moc (mezi členy vládnoucích dynastií)
- Tlak Říma – kontrola, ekonomický nátlak
- Vzniká několik náboženských skupin v rámci židovského kněžstva
- Vzniká řada lidových sekt

Judské kálovství

Izraelské království
Judské království

Judské království
(po vzpouře Makabejských
Proti Řekům)

http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Palestine

Římská říše v době života Ježíše

2.-3. stol. n.l.

135 n.l. přejmenovali Římané oblast Judska na Palestinu

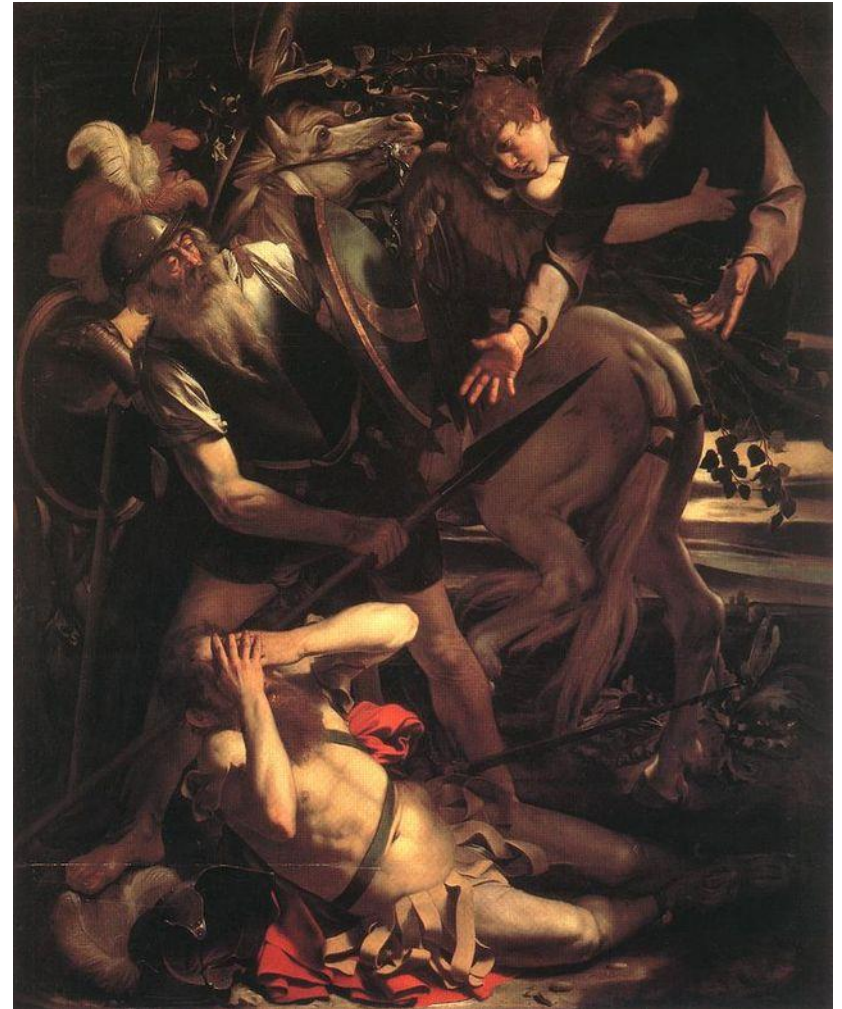
Apoštol Pavel

Sv. Pavel, apoštol, 5 př.n.l. – 67 n.l.

Jeden z 12 apoštolů – je tam řazen, i když se nesetkali

Původně Šaul z Tarsu
(Tarsus – původně město v dnešním jižním Turecku)

Misijní cesty
do Řecka po Předním východě
48-60

Caravaggio, Obrácení sv. Pavla, 1600

Cesty Sv. Pavla

http://www.the-map-as-history.com/demos/tome13/13_02_first_christian_communities.php

Jeruzalémský koncil 50 n.l.

Apoštolský koncil v Jeruzalémě – 50. n.l.

Historicky nedoložený
(vyvozeno z několika popisů koncilu v evangeliích, ale není jisto, kde a kdy byl)

Na koncilu bylo údajně dohodnuto, že nežidovští konvertité ke křesťanství
nemusejí
být obřezáni.

Konstantin Veliký

Římský císař - 306 – 324
(žil 272-337)

Zakládá Konstantinopol
(město vysvěceno 330 s názvem Roma Nova)

313 – vyhlašuje náboženskou svobodu (Milánský edikt)
325 – Nikajský koncil – ustavil dogma Svaté Trojice
„ Syn je synem božím, je ze stejné substance jako Bůh“

381 - Koncil v Konstantinopoli – křesťanství vyhlášeno oficiálním náboženstvím
397 – Koncil v Kartágu – ustavuje verzi Nového zákona

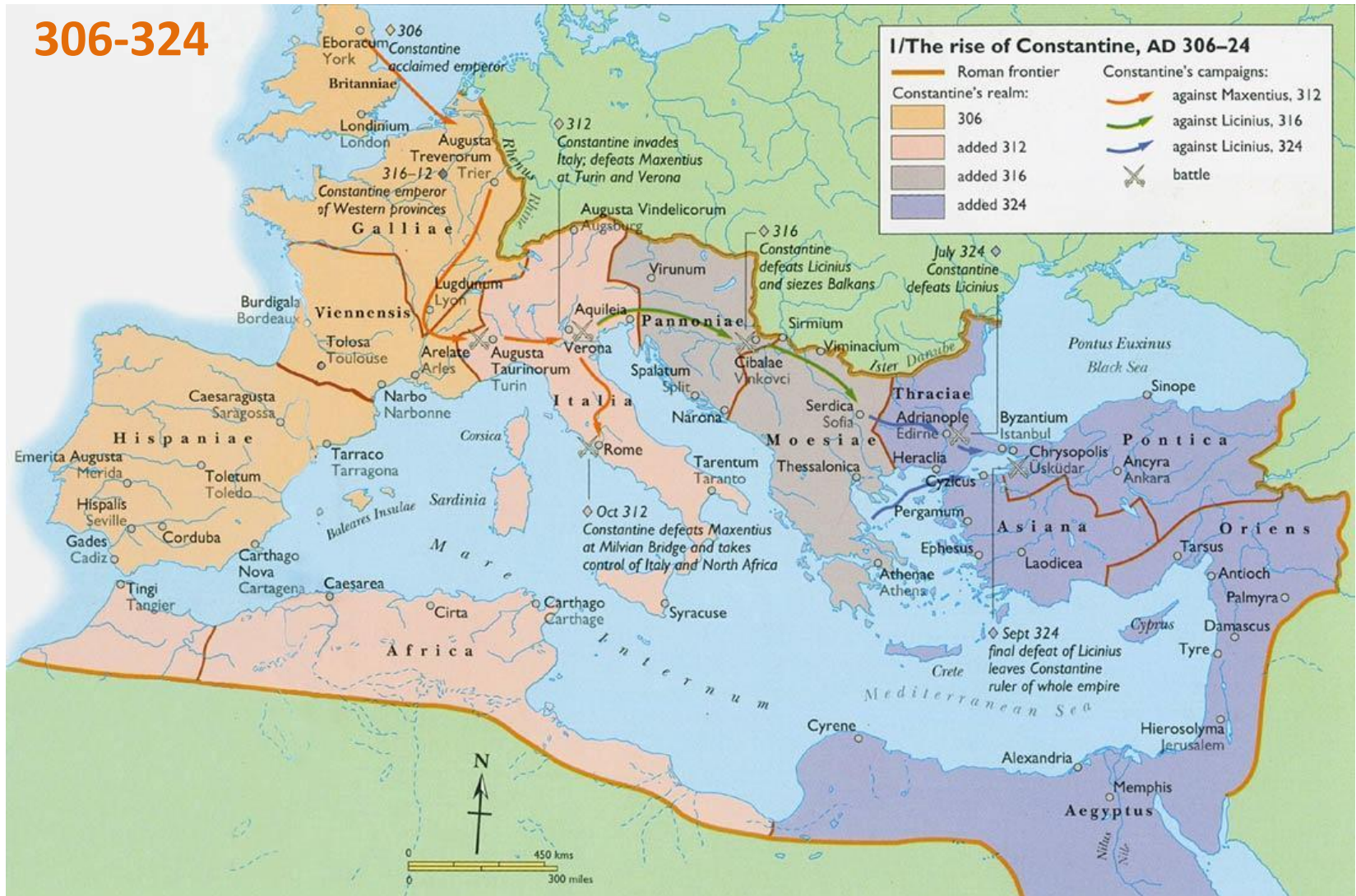

Zbytek kolosální sochy
Řím

Konstantinova říše na vrcholu

306-324

<http://www.vox.com/2014/8/19/5942585/40-maps-that-explain-the-roman-empire>

Rozdělení: Západořímská říše a Východořímská říše, 395 n.l.

Pád říše Římské

395 n.l. – rozdělení Římské říše na dvě části

410 n.l. – Vizigóti vyplnili Řím, který se již nevzpamatoval

476 n.l. – svržen poslední římský císař

Konec (Západní) Římské říše

Dva důvody:

Vytrácí se občanské postoje a občanská soudržnost

Přichází křesťanství, které se stává novou duchovní mocností.

Posílení moci křesťanské církve

Od 5. století moc křesťanství roste:

1. Sílí názor, že stát má pečovat nejen o pozemský svět. Stát není jen o právních zákonech. Stát je i služebník boží, tedy i šířitel víry. Konec mýtu: římský občan je svébytnou jednotkou státu.

2. Posílení papežské moci

Řehoř Veliký (590-604)

Moc církve v Římě a Itálii roste. Germánské kmeny v Itálii přijímají křesťanství.

Církev se stává vládkyní i nad světskými a politickými záležitostmi.

Šíření křesťanství v raném středověku v západní Evropě

1. Rozkol východní a západní církve

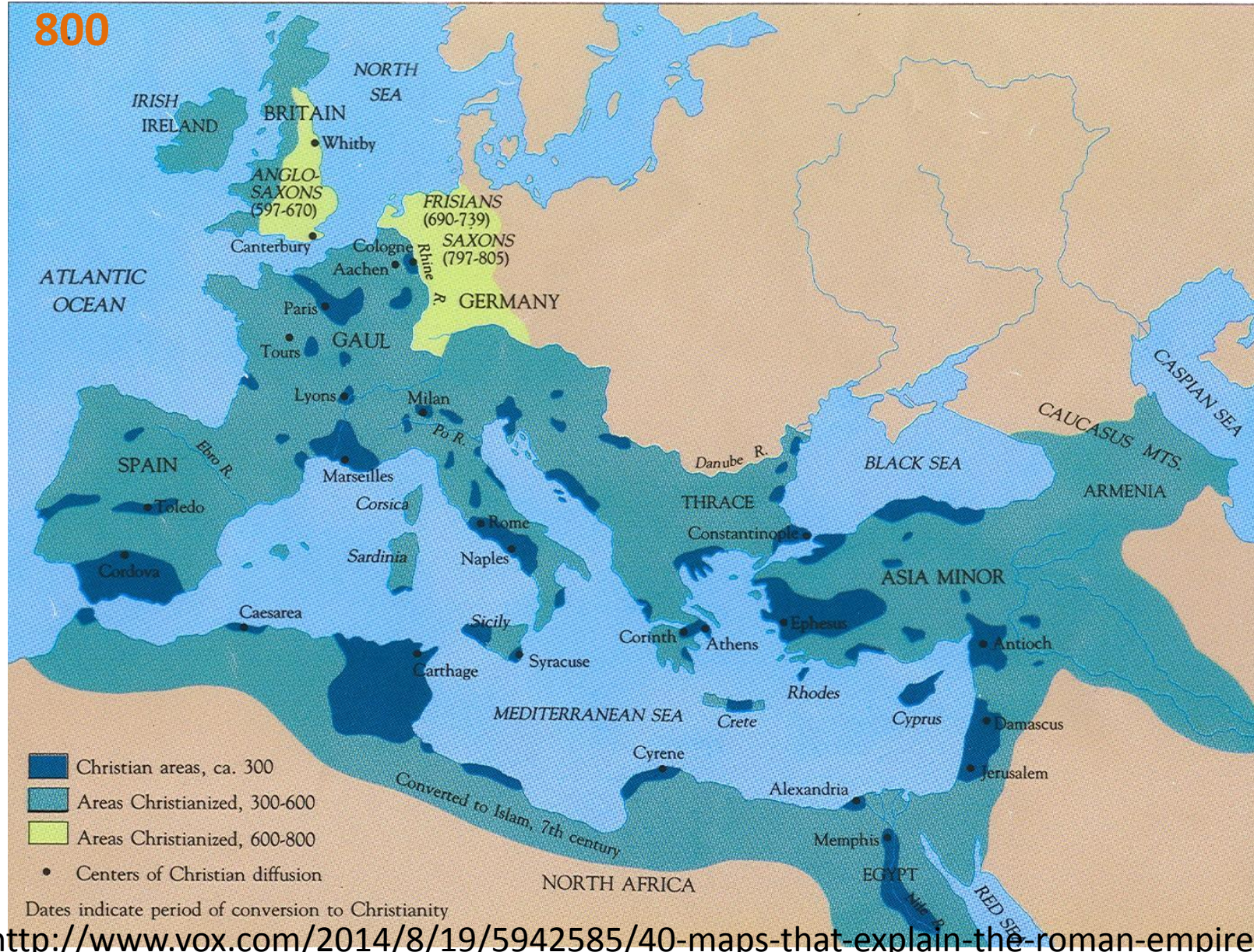
1. Západní církve se snaží posílit další svoje pozice:

- **Řehoř Veliký** posílá mnicha Augustina do Anglie a Skotska – 7. stol.
- **Germánské národy** Evropy postupně přijímají křesťanství – 7.-8. stol.
- **Karel Veliký v roce 800** korunován papežem jako císař Svaté říše římské
  - Stvrzeno pouto mezi církevní světskou mocí
  - Císař = Bohem pomazaný (povolený) ochránce církve
  - Vzájemná mocenská pomoc (i když v raném středověku rostlas moc církve)

Křesťanství v Evropě kolem

800

<http://www.vox.com/2014/8/19/5942585/40-maps-that-explain-the-roman-empire>

EUROPE
at the death of
Charles the Great
(814 AD)

Moc církve v raném středověku

1. **Papež** je velkou autoritou
2. **Roste moc klášterů a chrámů**
  - a) Movité i nemovité majetky
  - b) Politické vlivy
  - c) Kulturní moc
  - d) Ideologická moc

Do 13. století je církev velice mocná

Pak ztrácí prestiží postavení

- Kritika v řadách církve (vrcholí pak protestanstvím)
- upadá moc císařů Svaté říše římské (po 1400 u jen formalita)
- V Itálii roste moc měst – nová bohatá sociální vrstva obchodníků: nové kulturní zájmy

Období patristické filozofie

Po ustavení náboženské svobody

325 – Nikajský koncil – ustavil dogma Svaté Trojice
„ Syn je synem božím, je ze stejné substance jako Bůh“

Odvolávají se na :

Nový Zákon

Ježíš říká svým učedníkům: „Jděte a šiřte víru mezi všemi národy ve jménu Páně, Syna i Ducha Svatého“ (Matyáš, 28:29)

(Seslání Ducha Svatého = Ježíš o stejnojmenném svátku)

Období patristické filozofie

381 - Koncil v Konstantinopoli – křesťanství vyhlášeno oficiálním náboženstvím

397 – Koncil v Kartágu – ustavuje verzi Nového zákona

Jeroným (asi 345-420)

překládá bibli do latiny, tzv. **Vulgata**

Ambrož (asi 340 – 397), milánský arcipiskup
Vytváří nauku o chování křesťanů

Hlavní charakteristika patristického období

Kodifikace křesťanské nauky

- Získávání vzdělavců, kteří mohou nové náboženství obhájit
- Kodifikace Písma – konsensus o podobě (obsahu) Bible, jež se má šířit jako oficiální
- Ustálení rituálů a obřadních předpisů
- Sjednotit myšlení křesťanských vzdělavců do jedné jasně formulované víry
- Zajisti šíření nové víry
- Vychovat dostatečné množství duchovních (církvních) šířitelů víry

Vztah filozofie a víry

- 1. Tradice antické filozofie:** rozum staví na nejvyšší pozici. Filozofie se neobejde bez použití rozumu
- 2. Křesťanská tradice (nově vznikající)** – první patrističtí autoři jsou oslněni pravdami nadpřirozenými a zjeveními.

Zde rozum nemá místo ve smyslu řecké tradice.

Sv. Pavel: Vše lidské vědění je před moudrostí boží pošetilostí.

Řecká filozofie a křesťanství

Patrističtí autoři znali řeckou filozofii.

Nejvíce akceptovali *stoicismus*

Postupně však slábne zájem o ontologické otázky řecké filozofie

Zůstávají odkazy hlavně na etiku řecké filozofie.

Vliv řecké filozofie v oblasti ontologie:

- a) Raná doba: novoplatonismus
- b) Pozdější doba: Aristoteles

Vliv řecké filozofie v oblasti etiky: stoicismus

Sv. Augustin neboli Aurelius Augustinus 354-430

Narodil se v severní Africe
První opravdu velký filozofický talent
od dob klasické řecké filozofie.
Poprvé dostává křesťanství svůj nejvyšší filozofický výraz.

Hlavní téma: Bůh a duše

Jediný cíl: poznání Boha a láska k němu

Vědění (zejména v oblasti přírodovědy):
nemíří tímto směrem, je proto zbytečné, je pouhou zvědavostí

Světská kultura a vědecké snahy: odsunuty stranou

Nejstarší známý
Potrét
6.stol.
Lateránská bazilika
Řím

Augustin a duše

**Hlavní činnost člověka:
Zkoumat svoji duši – hlubiny nitra**

Skrze zkoumání duše se dostaneme blíže Bohu
(Platón - blížíme se k idejím skrze získanou moudrost)

Augustin: obrat do nitra

Říká: „**V nitru dlí pravda**“ (tedy smyslovým světem se nemá cenu zabývat)
„ Chci nad svou schopnost, která se jmenuje paměť, nad ni, abych dosáhl tobě,
sladké světlo!“

= Augustin nalézá pravdu a světlo v Bohu – v Bohu, kterého sice nemůžeme poznat a uchopit, ale zjeví se nám v božím slově.

Augustin – ovlivnil mystické filozofy: Nutno hledat ve svém nitru

Boží světlo: chápe jako emanaci boží

To říkal již Plotinos (203-270)

Úkol člověka: očistit se od nánosů hmoty a smyslového světa. Nutno vymanit duši ze zajetí těla.

Pak lze vnímat:

absolutní Jedno (Plotinos), svět idejí (Platón) a Boží světlo či Božího ducha (Augustin)

Tak lze dosáhnout mystického sjednocení s božským Jedním.

Tak se lze dostat co nejbližší k podstatě všeho, z níž emancí vzniká veškeré bytí

Augustin

Dovádí do konce nauku (dogma) o Trojici:

„Božská substance existuje ve třech podobách: Otci, Synu i Duchu svatém –
A v každém existuje celá“. (i Ježíš je z čistě božské substance)

Období scholastiky

800 – 1500

Institucionalizace církve

Zakládání středisek pro výuku a šíření křesťanské víry

- a) Univerzity
- b) kláštery

Střediska vzdělanosti

Střediska (křesťanské) vzdělanosti

Univerzity

A jako centra výuky teologie. Ostatní předměty vyučovány z pozice teologického pohledu.

Kláštery

Raná scholastika

800-1200

Spor o univerzálie

Univerzální = obecný.

Otázka: vyskytují se obecné pravzory v všech jednotlivin?

Realismus - jednotliviny (jednotlivá jsoucna) mají předobraz ve „skutečně“ vyskytujících se idejích (pravzorech, bytích). Jedině svět „idejí“ je skutečný.

Nominalismus - obecné pojmy (ideje, pravzory) se nevyskytují ve skutečnosti, nýbrž

Jen v našem intelektu. Jsou pouhými jmény

Raná scholastika

800-1200

Anselm z Canterbury (1033-1109)

Stoupenec novoplatonismu

Spor o univerzálie – stojí na straně realistů

Uznává rozum:

Rozum může dokonaleji vysvětlit pravdy víry

Hledá ontologický důkaz existence boží čistě racionální cestou

Viz s. 107 hlavinky

Vrcholná scholastika

1200-1500

Mohutný rozvoj univerzit

Exploze překladů řeckých autorů do latiny

Zájem o Aristotela (dopsat, co bylo inspirací)

Připouští se opět empiricky získané poznatky

Připouští se rozvoj přírodních věd

Empirické poznatky se začínají racionálně třídit

(kořeny renesančních vědeckých přístupů)

Rozum:

Připouští se, že i lidský rozum má své kvality

V „osvícení“ (člověk získá určitou moudrost) dojde ke spojení rozumu člověka a rozumu božího

Tomáš Akvinský

1224-1274

Nejoslavovanější učitel teologie

Zajímá se o Aristotela. Píše komentáře k Aristotelovi.

Používá „vědečtější“ způsob psaní:

zřetelně rozlišuje, co cituje a co je jeho vlastní
myšlenkou

Akvinský a poznání

1. Uznává objektivní poznání (tedy je proti subjektivismu, který tvrdí, že existuje jen v našich představách)
Proto existují vědy (vědy zabývající se smyslovým světem).
Jinak by neměly co zkoumat.
2. Pokud bychom vyšli z toho, že je jen subjektivní poznání, pak by byl pravdivý každý subjektivní názor.
3. Závěr: je nutné trvat na objektivitě poznání – lze dojít k objektivní pravdě

Akvinský a vědění a víra

Mezi věděním a vírou není rozpor

Rozumové prostředky používáme proto, abychom vysvětlili „pravdu“. Rozum nepoužíváme k tomu, abychom vytvořili jinou pravdu.

Jinou pravdu totiž nelze vytvořit. Protože pravda je daná Bohem. Jiná pravda není. Rozum je tedy neškodný.

Pokud jsou tedy náboženské pravdy poznávány rozumem, filozofie může vstoupit do služeb víry a do služeb teologie.

Funkce filozofie je tedy: sloužit jako nástroj výhradně k teologickým účelům. Filozofie je tedy součástí scholastiky.